

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Współdział wiernych katolików i protestantów w czynnościach świętych w świetle prawodawstwa Kościoła rzymskokatolickiego

Author: Monika Gwóźdź

Citation style: Gwóźdź Monika. (2017). Współdział wiernych katolików i protestantów w czynnościach świętych w świetle prawodawstwa Kościoła rzymskokatolickiego. "Theologos" (Nr 1 (2017), s. 23-38)

Uznanie autorstwa - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie pod warunkiem oznaczenia autorstwa.

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Współdział wiernych katolików i protestantów w czynnościach świętych w świetle prawodawstwa Kościoła rzymskokatolickiego

MONIKA GWÓZDŹ

Uniwersytet Śląski w Katowicach
Wydział Teologiczny

Abstract: *In the 500-th anniversary of Reformation and the 50-th anniversary of publication the Directorium oecumenicum, worth of remember seems to be the communicatio in sacris realized by Catholics and Protestants Orthodox's. This article will analyzed the present term of communicatio in sacris that are still used in Catholic Latin Church. After approaching the idea of participation that being developing in XX century, this article will describe norms of administering the sacraments to Catholics and initiation of sacraments by them beyond the Catholic Church. After that, there will be mentioned the conditions of equitable initiation of sacraments for Protestants communities.*

Key words: *Communicatio in sacris. Ecumeny. Canon law.*

Wstęp

Zauważalny dzisiaj na wielu płaszczyznach dialog międzywyznaniowy jest efektem przemian jakie dokonały się wśród chrześcijan w XX wieku. Nowością tego czasu stał się bowiem ruch ekumeniczny, którego początek wyznacza się na 1910 rok, w którym odbyła się interkonfesyjna Edynburska Światowa Konferencja Misyjna zorganizowana z inicjatywy wspólnot protestanckich, obradująca pod przewodnictwem Johna R. Motta¹. Na spotkanie, którego celem była wspólna organizacja misji, przybyło ponad tysiąc delegatów różnych wyznań, reprezentujących wszystkie części świata². We wspomnianym wydarzeniu nie wzięli udziału przedstawiciele Kościoła katolickiego. W Kościele katolickim uznaje się, że przełomowym momentem otwarcia ekumenicznego, stał się zwołany przez papieża Jana XXIII Sobór Watykański II (1962 – 1965). Sam fakt obecności w auli soborowej niekatolickich obserwatorów, był znakiem zbliżających się zmian, których pieczęcią stały się prawno-kanoniczne regulacje dotyczące współdziałania w czynnościach świętych.

¹ Podobne konferencje odbywały się już w 1879 i 1888 roku w Londynie oraz w 1900 roku w Nowym Jorku. Miały one jednak mniejsze praktyczne znaczenie dla rozwoju ekumenizmu. W. GASTPARY, *Edynburska Światowa Konferencja Misyjna*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t.IV, red. M. ŁUKASZYK, Lublin 1983, s. 667.

² C. BUCHANAN, *Ku jedności*, w: *The History of Christianity*, red. T. DOWLEY, wydanie polskie: *Historia chrześcijaństwa*, red. B. BOJAR, P. WOSZCZENKO, P. WACŁAWIK, Warszawa 2002, s. 692.

W zaproponowanym artykule, w 500. rocznicę Reformacji i 50. rocznicę wydania pierwszego Dyrektorium Ekumenicznego warte wspomnienia wydaje się *communicatio in sacris*³ realizowane przez wiernych katolików i protestantów. 31 października 2016 roku w Lund w Deklaracji wspólnej z okazji wspólnego katolicko-luterańskiego upamiętnienia 500-lecia Reformacji, ubolewając nad rozłamem skutkującym brakiem możliwości spotykania się przy jednym stole eucharystycznym wyrażono nadzieję na uleczenie tej rany⁴. Podkreślono, że współudział w czynnościach świętych jest celem działań, które należy przyspieszyć poprzez większe zaangażowanie w prowadzony dialog teologiczny⁵. W związku z powyższym w zaproponowanym artykule poddane analizie zostaną obecne warunki *communicatio in sacris* obowiązujące w Kościele katolickim obrządku łacińskiego. Po przybliżeniu rozwijającej się w XX wieku idei *communicatio in sacris*, opisane zostaną zasady udzielania sakramentów katolikom i przyjmowania przez nich sakramentów poza Kościołem katolickim, a następnie wymienione zostaną warunki godziwego udzielania sakramentów wiernym Wspólnot protestanckich.

Rozwój idei *communicatio in sacris*

Od pierwszych wieków w Kościele stosowano praktykę, iż ci, którzy z jakichkolwiek powodów odłączali się od budowania *communio*, tracili możliwość współudziału w czynnościach świętych⁶. Przechodząc do przywołanego XX wieku, należy wspomnieć, że zakaz udzielania sakramentów akatolikom został w Kościele katolickim potwierdzony jeszcze w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 roku, w którym w kan. 731 § 1 zapisano, że „wszystkie sakramenty Nowego Prawa ustanowione przez Chrystusa Pana Naszego są szczególnymi środkami uświęcenia i zbawienia, należy je szafować i przyjmować jak najstaranniej i z największym uszanowaniem”⁷, a odnosząc się w kolejnym paragrafie do potencjalnego współudziału w czynnościach świętych wprost zapisano, że „nie wolno udzielać sakramentów Kościoła heretykom lub schizmatykom, błędzącym nawet w dobrej wierze i proszącym o nie, chyba że pierwiej odrzucą błędy i pojedną się z Kościołem”⁸. Zakaz udzielania sak-

³ *Communicatio in sacris* rozumiane jako współudział w czynnościach świętych czyli w kulcie liturgicznym i udzielaniu sakramentów chrześcijanom nie będącym w pełnej komunii. E. TEJERO, *Kan. 844*, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, red. P. MAJER, Kraków 2011, s. 654.

⁴ Deklaracja została podpisana dnia 31 października 2016 roku w Lund przez papieża Franciszka i przewodniczącego Światowej Federacji Luterańskiej bp. Muniba Younana. Deklaracja wspólna z okazji wspólnego katolicko-luterańskiego upamiętnienia 500-lecia Reformacji. Dostęp: <https://ekai.pl/katolicy-i-luteranie-to-co-nas-laczy-jest-wieksze-niz-to-co-nas-dzieli/> [data dostępu: 3 listopada 2016].

⁵ Tamże.

⁶ Wybrane wątki historyczne: M. PASTUSZKO, *Udzielanie sakramentów braciom oddzielnym* (*kan. 844 §§ 1 – 5 KPK 1983*), „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 34 (2001), s. 194 – 215.

⁷ Kodeks Prawa Kanonicznego promulgowany przez papieża Benedykta XV bullą *Providentissima Mater Ecclesia*, 1917, kan. 731 § 1 (dalej: KPK 1917): *Cum omnia Sacramenta Novae Legis, a Christo Domino Nostro instituta, sint praecipua sanctificationis et salutis media, summa in iis opportune riteque administrandis ac suscipiendis diligentia et reverential adhibenda est*. Tłum.: S. BISKUPSKI, *Kodeks Prawa Kanonicznego*, „Prawo Kanoniczne” (1963) n. 1 – 4, s. 20.

⁸ KPK 1917, kan. 731 § 2: *Vetitum est Sacramenta Ecclesiae ministrare haereticis aut schismaticis, etiam bona fide errantibus eaque petentibus, nisi prius, erroribus reiectis, Ecclesiae reconciliati fuerint*. Tłum.: S. BISKUPSKI, *Kodeks Prawa Kanonicznego...*, s. 20.

ramentów odnosił się nie tylko do schizmatyków, heretyków i apostatów formalnych, czyli tych, którzy mają wolę oddzielenia się od Kościoła, ale również materialnych, to znaczy takich, którzy błędzili w dobrej wierze⁹. Warunkiem udzielenia sakramentów osobom nie należącym do Kościoła katolickiego było więc wyrzeczenie się błędów oraz pojednanie z Kościołem. Wyrzeczenie się błędów oraz wyrażenie woli pojednania z Kościołem musiało zostać zrealizowane na forum wewnętrznym i zewnętrznym. Pojednanie na forum wewnętrznym zastrzeżone było Stolicy Apostolskiej, a na forum zewnętrznym możliwe do dokonania wobec ordynariusza miejsca lub jego delegata oraz dwóch świadków¹⁰.

Przywołane kanony regulowały udzielanie i przyjmowanie sakramentów w zwyczajnych warunkach. Intencją prawodawcy nie było jednak zobowiązanie do zachowywania ich także w warunkach nadzwyczajnych¹¹. Wydaje się więc, że na przykład w sytuacji niebezpieczeństwa śmierci kwalifikowanej jako wspomniane nadzwyczajne warunki, możliwe było udzielenie sakramentów niekatolikom z zachowaniem wymogu wykazania przez nich chęci nawrócenia. Zdania w tej sprawie były jednak podzielone. Przykładem innej nadzwyczajnej sytuacji, w której można było realizować współudział w sakramentach było doświadczenie wojny. Na pytania dotyczące udzielania sakramentów pokuty i namaszczenia chorych umierającym, czasem nieprzytomnym już chrześcijanom niekatolikom, Święte Oficjum odpowiedziało, iż w tak nadzwyczajnych okolicznościach można warunkowo udzielać sakramentów. Zakładano bowiem, że „w niebezpieczeństwie śmierci mogą zaistnieć warunki wykluczające zgorzenie i inne ujemne skutki, w których można udzielać ostatnich sakramentów niekatolikowi gdy o nie prosi, bo sama jego prośba jest jednoznaczna z chęcią powrotu do Kościoła. Gdyby wyraźnie oświadczył, że nie chce się pojednać z Kościołem nie można by udzielić sakramentów, ale nawet w takiej sytuacji kapłan z miłości chrześcijańskiej powinien dopomóc umierającemu w przygotowaniu się do śmierci zwłaszcza wzbudzając w nim akt żalu doskonałego¹². Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 roku nie pominął też odwrotnej sytuacji, czyli tej, w której katolik chciałby przyjąć sakramenty od niekatolickiego szafarza.

⁹ M. PASTUSZKO, *Udzielanie sakramentów braciom oddzielonym...*, s. 198. W grono tych, którym zakazane jest udzielanie sakramentów 1 lipca 1949 roku Kongregacja Świętego Oficjum wliczyła wszystkich uznających materialistyczną i antychrześcijańską naukę. „Acta Apostolicae Sedis” 41 (1949), s. 334, n. 4.

¹⁰ KPK 1917, kan. 2314 § 1: *Omnes a christiana fide apostatae et omnes et singuli haeretici aut schismatici: Incurrunt ipso facto excommunicationem* (n. 1); *Nisi moniti respuerint, priventur beneficio, dignitate, pensione, officio aliove munere, si quod in Ecclesia habeant, infames declarentur, et clerici, iterata monitione, deponantur* (n. 2); *Si sectae acatholicae nomen dederint vel publice adhaeserint, ipso facto infames sunt et, firmo praescripto can. 188, n. 4, clerici, monitione incassum praemissa, degradentur* (n. 3). Zob. też: J. GRZYWACZ, *O sakramentach świętych*, Warszawa 1968, s. 18.

¹¹ E. GÓRECKI, *Zagadnienie udzielania sakramentu pokuty chrześcijanom niekatolikom przez katolickich w opiniach autorów po wydaniu kodeksu Pio-benedyktynskiego*, w: *Plenitudo legis dilectio*, red. A. DĘBIŃSKI, Lublin 2000, s. 339. W niniejszym artykule Edwarda Góreckiego można przeczytać również na temat praktyki aplikowania normy wymienionego kanonu w odniesieniu do heretyków, schizmatyków i apostatów znajdujących się w niebezpieczeństwie śmierci.

¹² J. GRZYWACZ, *O sakramentach świętych...*, s. 18.

Praktyka ta została zupełnie zakazana w kan. 1258 § 1, w którym prawodawca zakazał przyjmowania sakramentów z rąk szafarzy niekatolickich¹³. Osoba, która wbrew powyższemu przepisowi czynnie uczestniczyła w heretyckich obrzędach religijnych, prawnie sama była podejrzana o herezję¹⁴.

Początek nowej epoki, to jest uznania chrześcijan niekatolików za współbraci w wierze sięga lat 1923 – 1926, w których to papież Pius IX i arcybiskup Canterbury prowadzili nieoficjalne rozmowy z anglikanami w Malines¹⁵. Po latach w Kościele katolickim zmianę podejścia do chrześcijan spoza Kościoła katolickiego wyrażono poprzez nadanie im miana braci odłączonych, które zaproponował papież Jan XXI-II¹⁶. W duchu przemiany w Dekrecie o ekumenizmie *Unitatis redintegratio* ojcowie Soboru Watykańskiego II podkreślili, że nie można wszystkich obwiniać o grzech odłączenia, lecz należy traktować ich jak braci w Panu¹⁷.

W Dekrecie o ekumenizmie *Unitatis redintegratio*, ojcowie soborowi uzewnętrzniają również świadomość, iż Kościół ponosi częściową odpowiedzialność za podziały jakie miały miejsce w historii¹⁸. Wyrażają też przekonanie, że o grzech odłączenia nie należy winić tych, którzy w czasach obecnych rodzą się w społecznościach oddzielonych od Kościoła katolickiego. Kościół katolicki otacza więc miłością i szacunkiem braci odłączonych, co czyni między innymi ze względu na fakt, że wszyscy, którzy „wierzą w Chrystusa i otrzymali ważnie chrzest, pozostają w jakiejś, choć niedoskonałej wspólnocie (*communio*) ze społecznością Kościoła katolickiego”¹⁹.

W ramach wspomnianego soboru uwypuklono duchowy charakter Kościoła i podkreślono, że jego instytucjonalna struktura powinna zawsze pozo-

¹³ KPK 1917, kan. 1258 § 1: *Haud licitum est fidelibus quovis modo active assistere seu partem habere in sacris acatholicorum.*

¹⁴ KPK 1917, kan. 2316: *Qui quoquo modo haeresis propagationem sponte et scienter iuvat, aut qui communicat in divinis cum haereticis contra praescriptum can. 1258, suspectus de haeresi est.*

¹⁵ C. BUCHANAN, *Ku jedności...*, s. 693. Anglikanie traktowani byli jako jedna z akatolickich sekt. F. BĄCZKOWICZ, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. III, Opole 1958, s. 482.

¹⁶ Jan XXIII zasiadał na Stolicy Piotrowej w latach 1958 – 1963. Zgodnie z przekazem jaki zostawił Hans Küng, papież Jan XXIII szansę na przywrócenie jedności chrześcijan widział właśnie w odnowie Kościoła, ale nie był to jedyny warunek. Według Jana XXIII droga do jedności nie powinna wypełniać się biernym wzywaniem do powrotu do Kościoła katolickiego, bo w całym ruchu „chodzi nie tylko o reformę Kościoła katolickiego na drodze realizacji słusznych dążeń protestantów, ale tak samo o reformę Kościoła protestanckiego drogą realizacji słusznych dążeń katolików. (...) Jeśli katolicy podejmą reformę katolicką, a protestanci – protestancką w tym samym duchu Ewangelii – to z samego faktu, że Ewangelia jest jedna, płynnie wniosek pozytywny: zjednoczenie nie jest utopią, a osiągnięcie jedności nie polega ani na prostym <<powrocie>> protestantów ani na <<odejściu>> katolików, ale na braterskim spotkaniu obu stron”. H. KÜNG, *Sobór i zjednoczenie*, Kraków 1964, s. 115. Zob. też: M. PASTUSZKO, *Prawo o sakramentach świętych. Normy ogólne i sakrament chrztu*, tom I, Warszawa 1983, s. 18.

¹⁷ SOBÓR WATYKAŃSKI II, Dekret o ekumenizmie *Unitatis Redintegratio*, 1964, n. 3 (dalej: UR). Zob. też: P. HEMPEREK, W. GÓRALSKI, F. PRZYTUŁA, J. BAKALARZ, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, t. III, Lublin 1986, s. 66 – 69.

¹⁸ UR, n. 3.

¹⁹ Tamże. Zwrócono uwagę na jednostkę, na osobistą sytuację poszczególnych wiernych. Zob. też: I. RIEDEL-SPANGENBERGER, *Bedingte Teilhabe nichtkatholischer Christen an der Eucharistie. Kirchenrechtliche Gesichtspunkte zum Verhältnis Eucharistie und Kirche*, w: H. HALLERMANN, *Ökumene und Kirchenrecht – Bausteine oder Stolpersteine?*, Mainz 2000, s. 183.

stawać w relacji służebności względem wspólnoty, która to aktualizuje się dzięki obecności Chrystusa i Ducha Świętego²⁰. Ta nowa, soborowa eklezjologia, która wszystkich ludzi w różnych stopniach przyłącza lub przyporządkowuje do Kościoła katolickiego²¹, nie rezygnuje jednak z głoszenia prawdy, że choć bracia odłączeni sprawują chrześcijańskie obrzędy, to jednak pełnia środków zbawczych znajduje się w Kościele katolickim. We wspomnianym już Dekrecie o ekumenizmie *Unitatis redintegratio*, ojcowie soborowi zaznaczają, że wszystkie Kościoły i Wspólnoty kościelne mają poważne znaczenie w realizacji tajemnicy zbawienia, jednak moc jaką mają darowane im środki zbawienia „pochodzi z samej pełni łaski i prawdy, powierzonej Kościołowi katolickiemu”²². Taki stan rzeczy wynika z faktu powierzenia przez Chrystusa wszystkich dóbr Nowego Przymierza jednemu Kolegium apostołskiemu, któremu przewodził święty Piotr²³.

Kościół zainteresowany prowadzeniem wszystkich ludzi do zbawienia, nie mógł stać obojętnie wobec faktu trudności wynikających z rozbitcia chrześcijan, dlatego uznał, że rozłam nie może być przyczyną pozbawienia chrześcijan, którzy nie mają możliwości dotarcia do szafarza własnej wspólnoty lub znajdują się w niebezpieczeństwie śmierci, dostępu do sakramentów. Eklezjologia soborowa pozwala stwierdzić, że w takich wypadkach „względ na zbawienie człowieka ma zdecydowane pierwszeństwo w stosunku do sprawy rozbitcia oraz zjednoczenia, a także płynących z niej wymagań odnośnie ekonomii sakramentów, i może, a nawet powinien dyktować odbiegające od tych wymagań zasady postępowania”²⁴.

W ramach realizacji powołania do budowania jedności, należy wystrzegać się nadużyć, dlatego właśnie „względ na zaznaczenie jedności Kościoła najczęściej wzbrania współudziału”²⁵. Papież Benedykt XVI przypomniał, że „ze względu

²⁰ A. SKOWRONEK, *Teologiczne zbliżenia*, Warszawa 1993, s. 147.

²¹ SOBÓR WATYKAŃSKI II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen Gentium*, 1964, n. 13 – 16. W ramach Soboru Watykańskiego II zauważono i doceniono liczne związki jakie zachodzą między Kościołami i Wspólnotami chrześcijańskimi, takie jak na przykład cześć okazywana Pismu Świętemu, w którym zawarte są normy wiary i życia, religijność i miłość przejawiana Bogu w Trójcy Jedynemu, naznaczenie wszystkich chrztem, który powoduje łączność z Chrystusem oraz fakt, że bracia odłączeni uznają i przyjmują sakramenty. We wspomnianym dokumencie podkreśla się również wartość posiadania episkopatu, sprawowanie Eucharystii oraz kult Matki Bożej, które to elementy obecne są w chrześcijaństwie poza Kościołem katolickim. Naturalnie wskazuje się również na łączność w modlitwie i więź w Duchu Świętym jaka charakteryzuje wszystkich chrześcijan: „albowiem Duch Święty przez swe łaski i dary wśród nich także działa swą uświęcającą mocą, a niektórym spośród nich dał nawet siłę do przelania krwi. Tak oto we wszystkich uczniach Chrystusowych Duch wzbudza tęsknotę i działanie, aby wszyscy, w sposób ustanowiony przez Chrystusa, w jednej trzodzie i pod jednym Pasterzem zjednoczyli się w pokoju”. Tamże.

²² UR, n. 3.

²³ Tamże.

²⁴ S. NAGY, *Kościół na drogach jedności*, Wrocław 1985, s. 258 – 259. Zob. też: I. RIEDEL-SPANGENBERGER, *Die „communicatio in sacris” – Zur Korrelation zwischen geistlicher und kirchlicher Gemeinschaft in ökumenischen und rechtsgeschichtlichen Bezügen*, w: *Ökumene und Kirchenrecht – Bausteine oder Stolpersteine?*, red. H. HALLERMANN, Mainz 2000, s. 63 – 65.

²⁵ UR, n. 8. Papież Benedykt XVI w Posynodalnej Adhortacji Apostolskiej *Sacramentum Caritatis*, odnosząc się do wspólnego przeżywania Eucharystii nauczał, że nie jest możliwe pełne współuczestnictwo bez takiej samej komunii z Kościołem. Eucharystia bowiem, która jest najczcigodniejszym sakramentem (kan. 897) i komuniam Kościoła, są tak mocno wewnętrznie

na wieczne zbawienie istnieje możliwość udzielenia poszczególnym chrześcijanom niekatolikom Eucharystii, sakramentu Pokuty oraz Namaszczenia chorych. Zakłada to jednak konieczność sprawdzenia, czy istnieją określone i wyjątkowe oraz usprawiedliwione warunkami okoliczności²⁶. Nie wolno bowiem nigdy mijać zagrożenia indyferentyzmem, dlatego należy przestrzegać wszystkich przepisów wydanych w tej sprawie. W normalnych warunkach „współdział bowiem w sakramentach z pominięciem wspólnoty w wierzeniu i jedności społeczno-religijnej, prowadzi nieuchronnie do obniżenia autorytetu Kościoła jako wspólnoty religijnej oraz wiary jako podstawowego wymogu prawdziwego życia chrześcijańskiego”²⁷.

Udzielanie sakramentów wiernym katolikom

W Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 roku w kan. 844 § 1 potwierdzono, że „katolicy szafarze udzielają godziwie sakramentów tylko wiernym katolikom, którzy też godziwie przyjmują je tylko od katolickich szafarzy, z zachowaniem przepisów §§ 2, 3 i 4 niniejszego kanonu, jak również kan. 861 § 2”²⁸. Cytowany kanon należy rozważyć w kontekście przepisów poprzedzających. W kanonie rozpoczynającym część I księgi o uświęcającym zadaniu Kościoła zaznaczono, że „sakramenty Nowego Testamentu, ustanowione przez Chrystusa i powierzone Kościołowi, jako czynności Chrystusa i Kościoła, są znakami oraz środkami, poprzez które wyraża się i wzmacnia wiara, oddawany jest Bogu kult i dokonuje się uświęcenie człowieka. Z tej to racji w najwyższym stopniu przyczyniają się do wprowadzenia, umocnienia i zamianifestowania kościelnej wspólnoty. Dlatego w ich sprawowaniu święci szafarze oraz pozostali wierni winni okazać najwyższy szacunek i należną pilność”²⁹. Przytoczony kanon swoją podstawę znajduje w regulacjach zawartych w Konstytucji o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium* Soboru Watykańskiego II, gdzie podkreślano, że sakramenty nie stanowią czynności prywatnych, ale każdorazowo są kultem całego Kościoła, który rozumiany jest jako sakrament jednoczenia³⁰.

Kontynuacją stają się kolejne kanony, w których zaznaczono, że „sakramenty są te same dla całego Kościoła i należą do depozytu wiary, tylko do najwyższej władzy

---

złączone, że niemożliwe jest „przystępowanie przez chrześcijan niekatolików do jednej bez cieszenia się z drugiej”. BENEDYKT XVI, Posynodalna Adhortacja Apostolska *Sacramentum Caritatis*, 2007, n. 56.

²⁶ Tamże.

²⁷ S. NAGY, *Kościół na drogach jedności...*, s. 257.

²⁸ Kan. 844 § 1. Kanony cytowane są za: „*Codex Iuris Canonici*” auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, die XXV Ianuarii anno MCMLXXXIII, „Acta Apostolicae Sedis” 75,2 (1983), s. 1 – 30; tekst łańcisko-polski: *Codex Iuris Canonici Auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus/Kodeks Prawa Kanonicznego. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu Polski*, Poznań 1984. Wspominany kan. 861 § 2 odnosi się do sytuacji, w której nieobecny jest zwyczajny szafarz chrztu, którym jest biskup, prezbiter i diakon. Kan. 861, § 1: Zwyczajnym szafarzem chrztu jest biskup, prezbiter i diakon, z zachowaniem przepisu kan. 530, n. 1.

²⁹ Kan. 840.

³⁰ SOBÓR WATYKAŃSKI II, Konstytucja o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, 1963, n. 26. W ramach sprawowania sakramentu ujawnia się działanie Boga, które nie jest magią, lecz wejściem na drogę uświęcenia człowieka. B. W. ZUBERT, *Prawo do sakramentów świętych*, w: *Zagadnienia międzywyznaniowe w realizacji misji uświęcającej Kościoła*, red. J. KRUKOWSKI, M. SITARZ, K. DZIUB, Lublin 2010, s. 48.

kościelnej należy zatwierdzanie lub określanie tego, co jest wymagane do ich ważności. Także do tejże lub innej kompetentnej władzy, zgodnie z kan. 838, §§ 3 i 4, należy określanie tego, co dotyczy godziwego ich sprawowania, udzielania i przyjmowania, jak również obrzędu stosowanego przy ich sprawowaniu³¹ oraz „święci szafarze nie mogą odmówić sakramentów tym, którzy właściwie o nie proszą, są odpowiednio przygotowani i prawo nie wzbrania im ich przyjmowania”³². Nie odmawia się więc sakramentów tym, który spełniają trzy podstawowe warunki, którymi są prośba o udzielenie sakramentów, dyspozycja do jego przyjęcia oraz brak jakiegokolwiek zakazu. Sakramenty mogą być udzielone tym, którzy sami, dobrowolnie o nie proszą i czynią to w sposób odpowiedni czyli stosowny do czasu, miejsca i możliwości. Wskazanie na potrzebę dyspozycji zwraca uwagę na konieczność duchowego przygotowania do przyjęcia sakramentu oraz odnosi się do godności moralnej tego aktu. Trzeci warunek ma na celu przypomnienie, iż nie każdy kto prosi o sakrament i jest duchowo przygotowany do jego przyjęcia, może ów sakrament otrzymać. Zakazami przyjmowania sakramentów w Kościele katolickim objęci są chrześcijanie niepozostający w pełnej komunii z Kościołem katolickim, nawet wtedy, kiedy nie ponoszą bezpośredniej odpowiedzialności za ów stan³³. Sakramenty nigdy nie mogą być udzielane także tym, którzy dotknięci są karami kościelnymi takimi jak ekskomunika lub interdikt³⁴.

Kan. 844 § 1 regulował kwestię godziwego udzielania i przyjmowania sakramentów w Kościele katolickim przez jego wiernych. Kolejny paragraf tego kanonu odnosi się do sytuacji, w której wierny katolik nie ma możliwości udania się do własnego szafarza w celu przyjęcia z jego rąk wybranych sakramentów. W paragrafie drugim stwierdzono więc, że „ilekroć domaga się tego konieczność lub zaleca prawdziwy pożytek duchowy i jeśli nie zachodzi niebezpieczeństwo błędu lub indyferentyzmu, wolno wiernym, dla których fizycznie lub moralnie jest niemożliwe udanie się do szafarza katolickiego, przyjmując sakramenty pokuty, Eucharystii i namaszczenia chorych od szafarzy niekatolickich tego Kościoła, w którym są ważnie wymienione sakramenty”³⁵.

Z treści kanonu wynika, że *communicatio in sacris* nie może być realizowane poza wypadkiem konieczności lub sytuacją, w której zalecałby go prawdziwy pożytek duchowy³⁶. Jedną z nich stanowi niebezpieczeństwo śmierci, inną prawdopodobieństwo braku możliwości przystępowania do sakramentów przez dłuższy czas.

³¹ Kan. 841.

³² Kan. 843 § 1.

³³ B. W. ZUBERT, *Prawo do sakramentów świętych...*, s. 61.

³⁴ L. GEROSA, *Prawo Kościoła*, Poznań 1999, s. 156. Karom zabraniającym udzielania sakramentów nie mogą podlegać również szafarze katolicy. Kan. 1331 § 1 n. 2. Zob. też: E. SZTAFWROWSKI, *Podręcznik prawa kanonicznego*, t. III, Warszawa 1986, s. 107.

³⁵ Kan. 844 § 2.

³⁶ Prawo do przyjmowania sakramentów przez katolików we wspólnotach niekatolickich, nie może być sprawą wolnego wyboru lub przyłgnięcia do błędu, lecz musi wynikać z konieczności albo być poparte poważnym pożytkiem duchowym, który z racji braku dostępu do katolickiego szafarza stał się niemożliwy do osiągnięcia. SOBÓR WATYKAŃSKI II, Dekret o Kościołach wschodnich katolickich *Orientalium Ecclesiarum*, 1964, n. 27 (dalej: OE). Trudno o katalog przykładów tym bardziej, że sytuacje często uchodzą za kontrowersyjne. W. RESS, *Taufe, Ökumene, Kirchenrecht*, w: *Communio*

Podstawą godziwego korzystania z prawa *communicatio in sacris* może być potrzeba konkretnej osoby, która w własnym rytmie pobożności, z przyczyn od siebie niezależnych, pozbawiona byłaby możliwości przyjmowania sakramentów, a z tego wynika, że u podstaw może być prawdziwa pobożność³⁷, chociaż zawsze należy pamiętać, że sakramenty nie są narzędziami do wypełniania indywidualnych życzeń wiernych³⁸. Peter Krämer odnosząc się do omawianego paragrafu twierdził, że warunki umożliwiające przyjęcie wymienionych sakramentów we wspólnocie oddzielonej mogą zaistnieć nawet w takich okolicznościach jak zawarcie małżeństwa przez osoby o różnej przynależności wyznaniowej, pogrzeb we wspólnocie niekatolickiej czy ekumeniczne spotkanie³⁹. Drugim ważnym warunkiem, który musi być spełniony, jest wykluczenie błędu i indyferentyzmu⁴⁰. Trzecim warunkiem jest wykluczenie możliwości przyjęcia sakramentu od własnego szafarza. Brak możliwości udania się do swojego szafarza nie musi trwać zbyt długo, jednak musi obejmować czas potrzeby przyjęcia sakramentu. Brak dostępu do katolickiego szafarza może wynikać zarówno z przeszkody fizycznej jak i moralnej⁴¹, a jej podstawą może być zbyt duża odległość lub koszt związany z ewentualnym przejazdem w miejsce przebywania

In Ecclesiae Mysterio. Festschrift für Winfried Aymans zum 65. Geburtstag, red. P. FÖRSTER, M. WEBER, 2001, s. 487.

³⁷ OE, n. 27. Zob. też: M. PASTUSZKO, *Udzielanie sakramentów braciom oddzielnym...*, s. 208. S. NAGY, *Kościół na drogach jedności...*, s. 264 – 265. Wydaje się, że podstawę do realizacji *communicatio in sacris* stanowi na przykład obowiązek korzystania z sakramentu pokuty, który powinien być wypełniony przynajmniej raz w roku. „Praktyka wyznawania grzechów należała do stałych *praxis* w Kościele. Formalnie Sobór Laterański IV (1215) w dekrecie *Omnis utriusque sexus* (cap. 21) sformułował taki obowiązek dla wszystkich rzymskich katolików, którzy osiągnęli wiek rozeznania (świadomość grzechu). Obowiązkiem zadośćczyniła spowiedź raz w roku. Sprawę podjął Sobór Trydencki (sesja XIV: *De Sacramento poenitentiae*, c. 5; 8), zobowiązując do Komunii wielkanocnej w czasie wielkanocnym. Ojcowie określili również, że każdy ochrzczony zobowiązany jest do spowiedzi po popełnieniu grzechu ciężkiego (sesja XIV, c. 7). KPK z 1917 (kan. 901) mówił o obowiązku przyjęcia sakramentu pojednania i pokuty raz w roku, w KPK z 1983 (kan. 989) mowa jest o wypowiedzianiu się z grzechu ciężkiego przynajmniej raz w roku. Kodeks zaleca także częstszą spowiedź (kan. 988; 246 § 4; 276 § 2 nr 5, 664)”. B. NADOLSKI, *Leksykon liturgii*, Poznań 2006, s. 1400. Jeśli więc nie ma możliwości udania się do swojego szafarza, można skorzystać z tego sakramentu u szafarza innej wspólnoty, o ile spełnione są pozostałe warunki. Warto w tym miejscu również zaznaczyć, iż katolik każdorazowo ma prawo wybrać sobie spowiednika, którym może być szafarz obrządku zachodniego jak i któregoś z obrządków wschodnich. Przed korzystaniem z posługi tego szafarza należy jednak upewnić się, czy posiada on odpowiednie upoważnienie do spowiadania. M. PASTUSZKO, *Sakrament pokuty i pojednania*, Kielce 2004, s. 520 – 521.

³⁸ SEKRETARIAT DO SPRAW JEDNOŚCI CHRZEŚCIJAN, Instrukcja *In quibus rerum*, 1 czerwca 1972, n. 3b. Zob. też: E. TEJERO, *Kan. 844*, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego...*, s. 655.

³⁹ P. KRÄMER, *Interkommunion und Interzelebration: Stolpersteine oder Wegmarken für die Ökumene?*, w: S. DEMEL, L. GEROSA, P. KRÄMER, L. MÜLLER, *Im Dienst der Gemeinde*, Hamburg – London 2002, s. 192.

⁴⁰ Papież Pius IX (1846 – 1878) potępił indyferentyzm w *Syllabusie*. Wcześniej uczynił to papież Leon XII (1823 – 1829). M. PASTUSZKO, *Udzielanie sakramentów braciom oddzielnym...*, s. 208. W Deklaracji *Dominus Iesus* zaznaczono, że Kościół traktuje inne religie z szacunkiem, ale musi odrzucać indyferentyzm, gdyż jest to droga do stwierdzenia, że wszystkie religie są sobie równe, co nie jest zgodne z prawdą. KONGREGACJA NAUKI WIARY, Deklaracja o jedności i powszechności zbawczej Jezusa Chrystusa i Kościoła *Dominus Iesus*, 2000, n. 22.

⁴¹ OE, n. 27. Zob. też: M. PASTUSZKO, *Udzielanie sakramentów braciom oddzielnym...*, s. 208.

szafarza⁴². Ostatnim warunkiem koniecznym do spełnienia jest udanie się do szafarza wspólnoty, w której sakramenty sprawowane są w sposób ważny⁴³. W Kościele katolickim z uwagi na zachowanie sukcesji apostołskiej (umożliwiającej posiadanie sakramentów święceń i Eucharystii⁴⁴) za ważne uznaje się sakramenty sprawowane w Kościołach wschodnich oraz w Kościele starokatolickim⁴⁵. Z racji przerwania sukcesji apostołskiej we Wspólnotach kościelnych powstałych w wyniku Reformacji nie sprawuje się Eucharystii w sposób ważny. Wyrzekając się sukcesji i związanej z nią instytucjonalności Kościoła, Wspólnoty te zrezygnowały z prawa do ważnego sprawowania Eucharystii, która powierzona została Dwunastu i ich następcom przez samego Chrystusa⁴⁶. Uznanie ważności sakramentów w Kościele katolickim powierzone jest Stolicy Apostolskiej⁴⁷.

Udzielanie sakramentów protestanckim braciom oddzielnym

Zgodnie z postanowieniami ojców Soboru Watykańskiego II, w pewnych okolicznościach i pod ściśle spełnionymi warunkami, możliwe jest jednak dopuszczanie do sakramentów Eucharystii, pokuty i namaszczenia chorych, zachodnich braci oddzielonych, którzy znajdują się w sytuacji konieczności przyjęcia sakramentów od szafarza Kościoła katolickiego. W fundamentalnym Dekrecie o ekumenizmie *Unitatis redintegratio* podkreślono, że mimo braku możliwości wspólnego sprawowania Eucharystii, jest wiele płaszczyzn, które mogą stanowić przedmiot dialogu między Kościołem katolickim, a zachodnimi Kościołami i Wspólnotami kościelnymi. Jak bowiem zapisano „pomimo że odłączonym od nas Wspólnotom kościelnym brakuje pełnej jedności z nami, wypływającej z chrztu, i choć w naszym przekonaniu nie przechowały one właściwej i całkowitej rzeczywistości eucharystycznego misterium, głównie przez brak sakramentu kapłaństwa, to jednak sprawując w Świętej Uczcie pamiątkę śmierci i zmartwychwstania Pańskiego, wyznają, że oznacza ona życie w łączności z Chrystusem i oczekują Jego chwalebego przyjścia. Wobec tego nauka o Uczcie Pańskiej, o innych sakramentach i kulcie oraz o posługach Kościoła powinna stanowić przedmiot dialogu”⁴⁸.

Szczegółowe przepisy odnoszące się do tej kwestii ujęte są w kan. 844 § 3 i 4 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku. Z uwagi na zawężenie opracowania do wspólnot zachodnich interesujący jest kan. 844 § 4, gdzie postanowiono, że „jeśli istnieje niebezpieczeństwo śmierci albo przynagła inna poważna konieczność, uzna-

⁴² S. NAGY, *Kościół na drogach jedności...*, s. 264 – 265.

⁴³ Kan. 841. Tylko kompetentna władza może określać co jest konieczne do ważności sakramentu. W ramach podejmowania decyzji o współudziale w sakramentach należy odnosić się do oficjalnego nauczania Magisterium Kościoła. K. LÜDICKE, *Kommentar zum c. 844*, w: *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici*, 1996, s. 884/2.

⁴⁴ UR, n. 15.

⁴⁵ A. MIZIŃSKI, *Communicatio in sacris w ustawodawstwie i praktyce Kościoła łacińskiego w Polsce*, w: *Zagadnienia międzywyznaniowe w realizacji misji uświęcającej Kościoła*, red. J. KRUKOWSKI, M. SITARZ, K. DZIUB, Lublin 2010, s. 86.

⁴⁶ Łk 22, 20. SOBÓR WATYKAŃSKI II, Dekret o posłudze i życiu kapłanów *Presbyterorum Ordinis*, 1965, n. 2.

⁴⁷ E. SZTAFROWSKI, *Podręcznik prawa kanonicznego...*, s. 109.

⁴⁸ UR, n. 19.

na przez biskupa diecezjalnego lub Konferencję Episkopatu, szafarze katoliccy mogą godziwie udzielać wymienionych sakramentów także pozostałym chrześcijanom, nie mającym pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim, którzy nie mogą się udać do szafarza swojej wspólnoty i sami o nie proszą, jeśli odnośnie do tych sakramentów wyrażają wiarę katolicką i do ich przyjęcia są odpowiednio przygotowani”⁴⁹. *Communicatio in sacris* możliwe jest więc tylko w sytuacji zagrożenia życia albo innej poważnej konieczności. Poza niebezpieczeństwem śmierci⁵⁰ o możliwości udzielenia sakramentu pokuty, Eucharystii czy namaszczenia chorych lub jego odmowie nie decyduje szafarz, ponieważ występowanie podstaw umożliwiających udzielanie sakramentów musi być uznane przez biskupa diecezjalnego lub Konferencję Episkopatu. U podstaw wspomnianego zezwolenia może być na przykład pobyt w więzieniu lub prześladowanie. Poważną przyczyną może stać się również wielka potrzeba duchowa, w jakiej znajduje się konkretny wierny, nie mający możliwości udania się do szafarza swojej wspólnoty. Potrzeba przystąpienia do sakramentów może bowiem być powodowana głodem eucharystycznym, który towarzyszy ochrzczoneму w sytuacji dłuższej niemożliwości udania się do swojego szafarza w celu przyjęcia sakramentów⁵¹. Kolejnym warunkiem wprost wymienionym, który musi zostać spełniony, jest brak możliwości udania się do szafarza własnej wspólnoty, który to brak możliwości nie musi trwać zbyt długo⁵². Podstawą realizacji współudziału w sakramentach może być więc sytuacja diaspory. Wierny, który nie ma możliwości kontaktu z własną wspólnotą, na przykład ze względu na zbyt dużą odległość lub koszt związany z podróżą do swojego szafarza, może prosić o udzielenie sakramentów szafarza katolickiego⁵³.

Wierny spoza Kościoła katolickiego dobrowolnie musi prosić o udzielenie sakramentu pokuty, Eucharystii lub namaszczenia chorych. W tej sytuacji należy wykluczyć przymus i podstęp. Fakt wystosowania prośby będzie istotny w czasie podejmowania decyzji o dopuszczeniu lub odmowie udzielenia sakramentu⁵⁴.

Wymienionym wprost warunkiem jest też konieczność wyrażenia przez akatolika wiary co do sakramentów, które chce przyjąć, zgodnej z nauczaniem Kościoła katolickiego. Odnosząc się do konkretnych sakramentów, należy uwzględnić ich

⁴⁹ Kan. 844 § 4. Zob. też: H. SCHMITZ, *Eucharistiegemeinschaft Teilnahme von nichtkatholischen Christen an der Eucharistie*, w: *Valeat aequitas. Księga pamiątkowa ofiarowana Księdzu Profesorowi Remigiuszowi Sobańskiemu*, red. M. PAZDAN, Katowice 2000, s. 394 – 397.

⁵⁰ Stanisław Nagy mówi jednak, że „każde zagrożenie życia wytwarza sytuację, w której szukanie pomocy w ustanowionych dla zbawienia człowieka sakramentach jest niewzruszonym prawem, ale i prawdziwym obowiązkiem nie tylko samego zainteresowanego, ale i tych, którzy są w stanie cokolwiek w tej sprawie uczynić”. S. NAGY, *Kościół na drogach jedności...*, s. 270.

⁵¹ Ch. SCHMITT, *Kommunion trotz Trennung*, 2007, s. 186.

⁵² M. PASTUSZKO, *Udzielanie sakramentów braciom oddzielonym...*, s. 211. A. SKOWRONEK, *Sakramenty w ogólności. Chrzest. Bierzmowanie*, Włocławek 1995, s. 69. W. GRANAT, *Sakramenty święte, część II chrzest bierzmowanie pokuta*, Lublin 1966, s. 393.

⁵³ S. NAGY, *Kościół na drogach jedności...*, s. 272 – 273.

⁵⁴ J. OLSCHESKI, *Das Recht auf Sakramentenempfang. Zur Entwicklung eines Fundamentalrechtes der Gläubigen vom Konzil von Trient bis zur Gegenwart*, Berlin – Wien – Paris, s. 331.

katolické rozumienie⁵⁵. W kan. 897 zapisano, że „najbardziej czcigodnym sakramentem jest Najświętsza Eucharystia, w której sam Chrystus Pan jest obecny, ofiaruje się oraz jest spożywany i dzięki której Kościół ustawicznie żyje i wzrasta. Ofiara eucharystyczna, pamiątka śmierci i zmartwychwstania Pana, w której uwiecznia się Ofiara Krzyża, jest szczytem i źródłem całego kultu oraz życia chrześcijańskiego; oznacza ona i sprawia jedność Ludu Bożego, przez nią buduje się Ciało Chrystusa. Pozostałe bowiem sakramenty i wszystkie kościelne dzieła apostołatu mają związek z Najświętszą Eucharystią i ku niej są ukierunkowane”⁵⁶. Chcąc przyjąć sakrament Eucharystii, akatolik musi wyznać wiarę w prawdziwą, realną obecność Chrystusa w postaciach eucharystycznych. Pod postaciami eucharystycznymi, niezależnie bowiem od subiektywnej wiary przyjmującego, Bóg ofiaruje się ludziom⁵⁷. Przykładowo należy wspomnieć, że katolicy i luteranie wspólnie wyznają rzeczywistą obecność Chrystusa w Eucharystii. Twierdzą, że przyjmują Ciało i Krew Pana, Eucharystia jest posiłkiem wspólnotowym, a chleb i wino stanowią integralną część formy Eucharystii. Zgadniają się również, że skuteczności tego sakramentu nie da się mierzyć ludzkimi kryteriami. Ich zdania różnią się kwestii rozumienia obecności i trwania Chrystusa w Eucharystii⁵⁸.

Odnosząc się do kolejnego, Kościół katolicki naucza, że „w sakramencie pokuty, wierni wyznający uprawnionemu szafarzowi grzechy, wyrażający za nie żal i mający postanowienie poprawy, przez rozgrzeszenie udzielone przez tegoż szafarza otrzymują od Boga odpuszczenie grzechów po chrzcie popełnionych i jednocześnie dostępują pojednania z Kościołem, któremu grzesząc zadali ranę”⁵⁹. W tym miejscu trochę wyraźniej widać różnicę w pojmowaniu sakramentu, który Marcin Luter traktował jako dopełnienie chrztu (mimo przekazania Kościołowi odpowiedniej władzy do sprawowania tego sakramentu, Chrystus nie nakazał szczegółowej spowiedzi), a Jan Kalwin jako przywołanie rozgrzeszenia udzielonego w czasie chrztu⁶⁰.

⁵⁵ J. KRZYWDA, *Komentarz do kan. 844*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, red. J. KRUKOWSKI, t. III. 2, Poznań 2011, s. 31.

⁵⁶ Kan. 897.

⁵⁷ J. CLEVE, *Das theologische Kriterium in c. 844 § 4 CIC*, w: *Aktuelle Beiträge zum Kirchenrecht. Festgabe für Heinrich J. F. Reinhardt zum 60. Geburtstag*, red. J. OLSCHESKI, Wien 2002, s. 82.

⁵⁸ Raport Wspólnej Komisji Rzymskokatolicko-Ewangelicko-Luterańskiej (1978), n. 62 – 64, w: *Bliżej wspólnoty*, red. K. KARSKI, Lublin 2003, s. 189. Podstawowe informacje na temat rozumienia sakramentów w Kościele Ewangelicko-Augsburskim: L. GRANE, *Wyznanie augsburskie, wprowadzenie w podstawowe myśli Reformacji luterańskiej*, Bielsko-Biała 2002. J. GROSS, M. UGLORZ, w: *Porównanie wyznań*, red. E. POKORSKA, Warszawa 1988, s. 74 – 81. *Mały Katechizm dra Marcina Lutra*, cz. V, w: *Wyznania wiary. Protestantyzm*, red. Z. PASEK, Kraków 1999, s. 59 – 60. *Katechizm Heideberski z 1563 roku*, w: *Wyznania wiary. Protestantyzm...*, s. 80 – 81. *Konfesja Westminsterska z 1646 roku*, rozdział 29, VI, w: *Wyznania wiary. Protestantyzm...*, s. 125. Interpretacja Eucharystii jako symbolicznej obecności Chrystusa, którą promował Zwingli opisana jest m.in. w: S. C. NAPIÓRKOWSKI, *Wierzę w jeden Kościół*, Tarnów 2003, s. 260.

⁵⁹ Kan. 959.

⁶⁰ B. NADOLSKI, *Leksykon liturgii...*, s. 1402. Podstawowe informacje na temat sprawowania pokuty można znaleźć również w: A. ZUBERBIER, w: *Porównanie wyznań*, red. E. POKORSKA... s. 63. Sakrament pokuty w odniesieniu do sakramentu chrztu omówiony jest też w: J. ŚLAWIK, *Chrzest dzieci u Lutra. Ewolucja poglądów?* „Rocznik Teologiczny” ChAT XLI (1999), z. 1 – 2, s. 122. *Konfesja Augsburska z 1530 roku*, XXV, w: *Wyznania wiary. Protestantyzm...*, s. 31 – 32. *Mały Katechizm*

Ostatni z wymienionych to sakrament „namaszczenia chorych, poprzez który Kościół wiernych niebezpiecznie chorych powierza Chrystusowi cierpiącemu i uwielbionemu, ażeby ich podtrzymał i zbawił, udziela się przez namaszczenie ich olejem i wypowiedzenie słów przepisanych w księgach liturgicznych”⁶¹. Dla wiernych zachodnich Wspólnot kościelnych namaszczenie chorych nie stanowi sakramentu, ponieważ uznaje się, że nie zostało wprost ustanowione przez Chrystusa. Z uwagi na praktykę przywiązuje się więc tylko wielką wagę do modlitwy za chorego i nałożenia na niego rąk nawet jeśli już jest nieprzytomny. Zaleca się jednak, aby takie namaszczenie chorych miało miejsce kiedy chorey świadomie jeszcze może ofiarować i włączyć swoje cierpienie „w dramat zbawienia świata”⁶².

Ostatnim warunkiem jest konieczność przygotowania i odpowiedniej dyspozycji akatolika do przyjęcia wymienionych sakramentów. Konieczne jest, aby akatolik Kościoła zachodniego lub innej Wspólnoty eklezjalnej, żałował za grzechy i przyjął sakrament pokuty, ponieważ innych sakramentów udziela się osobom będącym w stanie łaski⁶³.

W celu godziwego sprawowania sakramentów, konieczne jest wypełnienie wszystkich wyżej wymienionych warunków.

Zakończenie

Już w pierwszych wiekach chrześcijaństwa, konieczne było zajęcie stanowiska w kwestii możliwości udzielania sakramentów apostatom, heretykom i schizmaty-

dra Marcina Lutra, w: Wyznania wiary. Protestantyzm..., s. 57 – 58; S. C. NAPIÓRKOWSKI, Wierzę w jeden Kościół..., s. 243 – 256.

⁶¹ Kan. 998. „Namaszczenia chorych udziela się osobom, które po osiągnięciu używania rozumu, znajdują się w niebezpieczeństwie śmierci oraz tym, którzy chorują już dłuższy czas, a których stan uległ nagłemu pogorszeniu lub po wyzdrowieniu popadli w następną chorobę. Udziela się również osobom w podeszłym wieku. Sakrament namaszczenia chorych służy powierzeniu wiernego Chrystusowi. Skutkiem sakramentu jest udzielenie <<łaski Ducha Świętego, która przyczynia się do zdrowia (dobra) całego człowieka, napędza go Bożą ufnością i udziela siły przeciwko pokusom złego ducha, pozwalając jednocześnie przezwyciężyć lęk przed śmiercią. W ten sposób człowiek jest zdolny nie tylko do mężnego przetrwania zła, lecz również do zwalczania wszystkiego, otrzymując także – gdy to jest pożyteczne dla zbawienia jego duszy – zdrowie ciała. Wspomniana łaska udziela wreszcie – jeśli to jest konieczne – odpuszczenia grzechów i staje się dopełnieniem chrześcijańskiej Pokuty>>”. PAWEŁ VI, *Ordo unctionis infirmorum*, n. 6. Szafarzem namaszczenia chorych jest kapłan. Każdy kapłan ważnie wyświęcony ma więc prawo udzielania tego sakramentu w sposób ważny wiernym, którzy powierzeni są jego trosce. W sytuacji nadzwyczajnej każdy kapłan może jednak udzielić sakramentu namaszczenia chorych domniemając zgodę tego, który powinien ów sakrament sprawować w pierwszej kolejności. Kan. 1003.

⁶² B. NADOLSKI, *Leksykon liturgii...*, s. 1014. Zob. też: J. GROSS, M. UGLORZ, w: *Porównanie wyznań*, red. E. POKORSKA..., s. 76. O tym jak Marcin Luter interpretował sakramenty można przeczytać w J. B. NAVARRO, *Ekumenizm*, Warszawa 2007, s. 276 – 278. „W Kościele anglikańskim stosowano namaszczenie do czasu reformy agend (1552, Book of Common Prayer). Nie przywiązywano jednak do niego dużej wagi, przez dłuższy czas w ogóle nie udzielano. Działalność Nonjurors (1718) i Ruchu Oksfordzkiego (J. H. Newman, E. Pusey) przyczyniła się do wprowadzenia na nowo namaszczenia; stosowane jest ono także w odniesieniu do dzieci w prowincjach Caternury (1935) i York (1936) (...) obrzędy były nieco zróżnicowane w zależności od prowincji”. B. NADOLSKI, *Leksykon liturgii...*, s. 1014.

⁶³ S. NAGY, *Kościół na drogach jedności...*, s. 273. Zob. też: M. PASTUSZKO, *Udzielanie sakramentów braciom oddzielnym...*, s. 211. A. MIZIŃSKI, *Communicatio in sacris w ustawodawstwie...*, s. 86 – 87.

kom oraz odniesienie się do sytuacji przyjmowania sakramentów z rąk tych, którzy odeszli ze wspólnoty⁶⁴. Dominujące przez wieki zakazy współdziałania w czynnościach świętych w ramach odnowionej w czasie Soboru Watykańskiego II eklezjologii zostały złagodzone z uwagi na fakt przynależności wszystkich chrześcijan do Kościoła Chrystusowego. W efekcie, pod ściśle określonymi warunkami, możliwy jest godziwy współdziałanie w czynnościach świętych osób należących do różnych wyznań.

Termin *communicatio in sacris* dosłownie oznacza współdziałanie w czynnościach świętych. W sensie ścisłym wskazuje na współdziałanie w sakramentach z braćmi oddzielonej wspólnoty eklezjalnej⁶⁵. W interpretacji tego terminu dopuszcza się jednak jego rozumienie w sensie szerokim, gdzie pojęcie to wychodzi poza współdziałanie w życiu sakramentalnym. *Communicatio in sacris* to nie tylko więc „określone współdziałanie Kościoła katolickiego ze wspólnotami akatolickimi w udzielaniu i przyjmowaniu sakramentów oraz urzędowym kulcie liturgicznym realizowanym przez oficjalnego szafarza według ustalonych przez prawo przepisów”⁶⁶, ale również współuczestnictwo w wartościach duchowych⁶⁷. Opisywany współdziałanie realizuje się więc również na takich płaszczyznach jak uznanie chrztu, wspólna modlitwa, możliwość pełnienia roli świadka przy zawarciu małżeństwa przez osoby o różnej przynależności wyznaniowej oraz udostępnianie, w razie potrzeby, budynków i przedmiotów koniecznych do sprawowania kultu. Jak wspomniano jedną, nieopisaną wcześniej płaszczyzną realizacji *communicatio in sacris* jest wspólna modlitwa, która traktowana jest jako „dusza całego ruchu ekumenicznego”⁶⁸. Modlitwa ta powinna być ukierunkowana na przywrócenie jedności wszystkich chrześcijan, dlatego zalecane jest wcześniejsze uzgadnianie jej treści, żeby była do zaakceptowania przez wszystkich zgromadzonych⁶⁹. W duchu współpracy w razie potrzeby, za zgodą ordynariusza miejsca, katolicy mogą użyczać innym chrześcijanom budynku należącego do Kościoła katolickiego, cementarza, a nawet świątyni, co realizowane jest kiedy bracia odłączeni o to proszą z racji braku miejsca, w którym mogliby godnie sprawować sakramenty⁷⁰. Jeśli więc bracia oddzieleni nie mają gdzie odprawić

⁶⁴ Wczesnochrześcijański pisarz Salwian z Marsylii, odnosząc się do kwestii rozumienia prawdziwego Kościoła, miał stwierdzić o odchodzących od Kościoła, iż ci „dla nas są heretykami, ale dla siebie nie są. Tak dalece uważają siebie za katolików, że hańbiący tytuł heretyków dają nam. Tym, czym oni są dla nas, my jesteśmy dla nich. [...] Prawda jest u nas, ale oni są przekonani, że jest u nich”. SALWIAN Z MARSYLII, *Du gouvernement de Dieu*, V, 2. Cyt. za: B. SESBOÛÉ, *Poza Kościołem nie ma zbawienia*, tłum. A. KURYŚ, Poznań 2007, s. 71.

⁶⁵ B. NADOLSKI, *Leksykon liturgii...*, s. 272.

⁶⁶ S. NAGY, *Kościół na drogach jedności...*, s. 256.

⁶⁷ A. MIZIŃSKI, *Communicatio in sacris w ustawodawstwie...*, s. 75.

⁶⁸ UR, n. 8.

⁶⁹ Zaleca się opracowanie przynajmniej wybranych tekstów wspólnych, które mogłyby być wykorzystywane przez wszystkie Kościoły i wspólnoty (na przykład na danym terytorium) w ramach wspólnym modlitw przy spotkaniach ekumenicznych. PAPIESKA RADA DO SPRAW JEDNOŚCI CHRZEŚCIJAN, *Dyrektorium Ekumeniczne*, 1993 (dalej: DE), n. 187.

⁷⁰ SEKRETARIAT DLA ZJEDNOCZENIA CHRZEŚCIJAN, *Instrukcja wykonawcza w sprawach ekumenicznych promulgowanych przez Sobór Watykański II*, 1967, n. 52, w: Posoborowe Prawodawstwo Kościelne (za okres: styczeń 1963 – czerwiec 1967 r.), zeszyt 2, Warszawa 1969 (dalej: PPK), s. 151. Współpraca powinna również mieć miejsce w ramach organizacji pomocy duchowej i sakramentalnej świadczonych w szkołach czy szpitalach zarządzanych przez katolików. Jeśli wierny spoza Kościoła

swoich ceremonii, biskup diecezjalny może im pozwolić na korzystanie ze świątyni katolickiej oraz przedmiotów potrzebnych do służby Bożej⁷¹. Poza udostępnianiem budynków sakralnych możliwe jest wyrażenie zgody na wspólną budowę, jednak przed rozpoczęciem takiej inicjatywy władze zainteresowanych wspólnot powinny podjąć dialog i uzgodnić normy, które następnie będą szanowane zwłaszcza w czasie sprawowania sakramentów. Dodatkowo przed rozpoczęciem budowy należy wyjaśnić i spisać warunki finansowania budynku⁷². Wspólne dla większej ilości wyznań obiekty sakralne powinny być jednak rzadkim zjawiskiem⁷³. Kościół katolicki dostrzega też możliwość udzielania akatolikom świątyni i cmentarzy w celu sprawowania obrzędów pogrzebowych⁷⁴ oraz dopuszcza prowadzenie katolickich obrzędów pogrzebu względem akatolików, co jednak uwarunkowane jest brakiem ich własnego szafarza oraz pewnością, iż wola zmarłych nie była przeciwna takim praktykom⁷⁵.

Wymienione płaszczyzny współpracy są świadectwem otwartości chrześcijan i ich dążenia do osiągnięcia jedności. Szczytem i potwierdzeniem tej jedności stały się współudział w czynnościach świętych i spotkanie przy stole w czasie sprawowania Eucharystii. Opisane spotkanie jest celem prowadzonego obecnie dialogu ekumenicznego. Celem przedstawionej pracy było jednak przybliżenie obowiązujących przepisów w zakresie *communicatio in sacris* realizowanych w relacji z wiernymi zachodnich wspólnot eklezjalnych.

BIBLIOGRAFIA

- „Codex Iuris Canonici” auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, die XXV Ianuarii anno MCMLXXXI-II, „Acta Apostolicae Sedis” 75, 2 (1983), s. 1 – 301; tekst łacińsko-polski: *Codex Iuris Canonici Auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus/Kodeks Prawa Kanonicznego. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu Polski*, Poznań 1984.
- BĄCZKOWICZ F., *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. III, Opole 1958.
- BENEDYKT XVI, Posynodalna Adhortacja Apostolska *Sacramentum Caritatis*, 2007.
- BISKUPSKI S., *Kodeks Prawa Kanonicznego*, „Prawo Kanoniczne” (1963) n. 1 – 4, s. 3 – 48.
- Blżej wspólnoty*, red. K. KARSKI, Lublin 2003.
- BUCHANAN C., *Ku jedności*, w: *The History of Christianity*, red. T. DOWLEY, wydanie polskie: *Historia chrześcijaństwa*, red. B. BOJAR, P. WOSZCZENKO, P. WACŁAWIK, Warszawa 2002, s. 692 – 695.
- CLEVE J., *Das theologische Kriterium in c. 844 § 4 CIC*, w: *Aktuelle Beiträge zum Kirchenrecht. Festgabe für Heinrich J. F. Reinhardt zum 60. Geburtstag*, red. J. OLSCHESKI, Wien 2002, s. 75 – 88.

---

katolickiego znajduje się w którymś z wymienionych miejsc i chce skorzystać z posługi swojego duszpasterza, należy mu to umożliwić. Tamże, n. 60 n, w: PPK, s. 156 – 158.

⁷¹ DE, n. 137. Postanowienia zawarte w Dyrektorium Ekumenicznym z 1993 wprost opierają się na wcześniejszych dokumentach. Możliwość udzielania budynków braciom oddzielnym przewidziana i opisana była również przez Sekretariat dla Zjednoczenia Chrześcijan w 1967. SEKRETARIAT DLA ZJEDNOCZENIA CHRZEŚCIJAN, *Instrukcja wykonawcza...*, n. 52, w: PPK, s. 151.

⁷² DE, n. 140.

⁷³ Przykładem są kaplice lotniskowe, kościoły w koszarach wojskowych, budynki ubogich wspólnot. SEKRETARIAT JEDNOŚCI CHRZEŚCIJAN, *Współpraca ekumeniczna na płaszczyźnie regionalnej, krajowej i diecezjalnej*, w: *Posoborowe Prawodawstwo Kościelne*, tłum. E. SZTAFROWSKI, t. VIII, z. 2, Warszawa 1977, s. 125 – 126.

⁷⁴ DE, n. 137.

⁷⁵ Tamże, n. 120.

- Deklaracja wspólna z okazji wspólnego katolicko-luterańskiego upamiętnienia 500-lecia Reformacji
Dostęp: <https://ekai.pl/katolicy-i-luteranie-to-co-nas-laczy-jest-wieksze-niz-to-co-nas-dzieli/>
[data dostępu: 3 listopada 2016].
- GASTPARY W., *Edynburska Światowa Konferencja Misyjna*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t.IV, red. M. ŁUKASZYK, Lublin 1983, s. 667 – 668.
- GEROSA L., *Prawo Kościoła*, Poznań 1999.
- GÓRECKI E., *Zagadnienie udzielania sakramentu pokuty chrześcijanom niekatolikom przez katolickich w opiniach autorów po wydaniu kodeksu Pio-benedyktynskiego*, w: *Plenitudo legis dilectio*, red. A. DĘBIŃSKI, Lublin 2000, s. 329 – 340.
- GRANAT W., *Sakramenty święte, część II chrzest bierzmowanie pokuta*, Lublin 1966.
- GRANE L., *Wyznanie augsburskie, wprowadzenie w podstawowe myśli Reformacji luterańskiej*, Bielsko-Biała 2002.
- Porównanie wyznań*, red. E. POKORSKA, Warszawa 1988.
- GRZYWACZ J., *O sakramentach świętych*, Warszawa 1968.
- HEMPEREK P., GÓRALSKI W., PRZYTUŁA F., BAKALARZ J., *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, t. III, Lublin 1986.
- Katechizm Heideberski z 1563 roku*, w: *Wyznania wiary. Protestantyzm*, red. Z. PASEK, Kraków 1999, s. 64 – 92.
- Kodeks Prawa Kanonicznego promulgowany przez papieża Benedykta XV bullą *Providentissima Mater Ecclesia*, 1917.
- Konfesja Augsburska z 1530 roku, XXV*, w: *Wyznania wiary. Protestantyzm*, red. Z. PASEK, Kraków 1999, s. 16 – 48.
- Konfesja Westminsterka z 1646 roku, rozdział 29, VI*, w: *Wyznania wiary. Protestantyzm*, red. Z. PASEK, Kraków 1999, s. 93 – 129.
- KONGREGACJA NAUKI WIARY, *Deklaracja o jedności i powszechności zbawczej Jezusa Chrystusa i Kościoła Dominus Iesus*, 2000.
- KRÄMER P., *Interkommunion und Interzelebration: Stolpersteine oder Wegmarken für die Ökumene?*, w: S. DEMEL, L. GEROSA, P. KRÄMER, L. MÜLLER, *Im Dienst der Gemeinde*, Hamburg – London 2002, s. 187 – 200.
- KRZYWDA J., *Komentarz do kan. 844*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, red. J. KRUKOWSKI, t. III, 2, Poznań 2011, s. 29 – 31.
- KÜNG H., *Sobór i zjednoczenie*, Kraków 1964.
- LÜDICKE K., *Kommentar zum c. 844*, w: *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici*, 1996.
- Mały Katechizm dra Marcina Lutra, cz. V*, w: *Wyznania wiary. Protestantyzm*, red. Z. PASEK, Kraków 1999, s. 49 – 60.
- MIZIŃSKI A., *Communicatio in sacris w ustawodawstwie i praktyce Kościoła łacińskiego w Polsce*, w: *Zagadnienia międzywyznaniowe w realizacji misji uświęcającej Kościoła*, red. J. KRUKOWSKI, M. ŚITARZ, K. DZIUB, Lublin 2010, s. 75 – 96.
- NADOLSKI B., *Leksykon liturgii*, Poznań 2006.
- NAGY S., *Kościół na drogach jedności*, Wrocław 1985.
- NAPIÓRKOWSKI S. C., *Wierzę w jeden Kościół*, Tarnów 2003.
- NAVARRO J. B., *Ekumenizm*, Warszawa 2007.
- OLSCHEWSKI J., *Das Recht auf Sakramentenempfang. Zur Entwicklung eines Fundamentalrechtes der Gläubigen vom Konzil von Trient bis zur Gegenwart*, Berlin – Wien – Paris.
- PAPIESKA RADA DO SPRAW JEDNOŚCI CHRZEŚCIJAN, *Dyrektorium Ekumeniczne*, 1993.
- PASTUSZKO M., *Prawo o sakramentach świętych. Normy ogólne i sakrament chrztu*, tom I, Warszawa 1983.
- PASTUSZKO M., *Sakrament pokuty i pojednania*, Kielce 2004.
- PASTUSZKO M., *Udzielanie sakramentów braciom oddzielnym (kan. 844 §§ 1 – 5 KPK 1983)*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 34 (2001), s. 194 – 215.
- PAWEŁ VI, *Ordo unctionis infirmorum*, 1972.
- RESS W., *Taufe, Ökumene, Kirchenrecht*, w: *Communio In Ecclesiae Mysterio. Festschrift für Winfried Aymans zum 65. Geburtstag*, red. P. FÖRSTER, M. WEBER, 2001, s. 481 – 502.

- RIEDEL-SPANGENBERGER I., *Bedingte Teilhabe nichtkatholischer Christen an der Eucharistie. Kirchenrechtliche Gesichtspunkte zum Verhältnis Eucharistie und Kirche*, w: H. HALLERMANN, *Ökumene und Kirchenrecht – Bausteine oder Stolpersteine?*, Mainz 2000, s. 167 – 193.
- RIEDEL-SPANGENBERGER I., *Die „communicatio in sacris“ – Zur Korrelation zwischen geistlicher und kirchlicher Gemeinschaft in ökumenischen und rechtsgeschichtlichen Bezügen*, w: *Ökumene und Kirchenrecht – Bausteine oder Stolpersteine?*, red. H. HALLERMANN, Mainz 2000, s. 63 – 83.
- SCHMITT Ch., *Kommunion trotz Trennung*, 2007.
- SCHMITZ H., *Eucharistiegemeinschaft Teilnahme von nichtkatholischen Christen an der Eucharistie*, w: *Valeat aequitas. Księga pamiątkowa ofiarowana Księdzu Profesorowi Remigiuszowi Sobańskiemu*, red. M. PAZDAN, Katowice 2000, s. 375 – 402.
- SEKRETARIAT DLA ZJEDNOCZENIA CHRZEŚCIJAN, *Instrukcja wykonawcza w sprawach ekumenicznych promulgowanych przez Sobór Watykański II*, 1967.
- SEKRETARIAT DO SPRAW JEDNOŚCI CHRZEŚCIJAN, *Instrukcja In quibus rerum*, 1972.
- SEKRETARIAT DO SPRAW JEDNOŚCI CHRZEŚCIJAN, *Współpraca ekumeniczna na płaszczyźnie regionalnej, krajowej i diecezjalnej*, 1975.
- SESBOUÉ B., *Poza Kościołem nie ma zbawienia*, tłum. A. KURYŚ, Poznań 2007.
- SKOWRONEK A., *Sakramenty w ogólności. Chrzest. Bierzmowanie*, Włocławek 1995, s. 69.
- SKOWRONEK A., *Teologiczne zbliżenia*, Warszawa 1993.
- SLAWIK J., *Chrzest dzieci u Lutra. Ewolucja poglądów?* „Rocznik Teologiczny” ChAT XLI (1999), z. 1 – 2, s. 121 – 130.
- SOBÓR WATYKAŃSKI II, Dekret o ekumenizmie *Unitatis Redintegratio*, 1964.
- SOBÓR WATYKAŃSKI II, Dekret o Kościołach wschodnich katolickich *Orientalium Ecclesiarum*, 1964.
- SOBÓR WATYKAŃSKI II, Dekret o posłudze i życiu kapłanów *Presbyterorum Ordinis*, 1965.
- SOBÓR WATYKAŃSKI II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen Gentium*, 1964.
- SOBÓR WATYKAŃSKI II, Konstytucja o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, 1963.
- SZTAFROWSKI E., *Podręcznik prawa kanonicznego*, t. III, Warszawa 1986.
- TEJERO E., *Kan. 844*, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, red. P. MAJER, Kraków 2011, s. 653 – 656.
- ZUBERT B. W., *Prawo do sakramentów świętych*, w: *Zagadnienia międzywyznaniowe w realizacji misji uświecającej Kościoła*, red. J. KRUKOWSKI, M. SITARZ, K. DZIUB, Lublin 2010, s. 47 – 63.